

ХІРУРГІЯ

II ТОМ

За редакцією
П. Г. Кондратенка
В. І. Русина

NK
PUBLISHERS

УДК 617.0(075.8)
Х50

*Рекомендовано до видання вченою радою Донецького національного медичного університету
як підручник для студентів вищих медичних навчальних закладів
(протокол № 9 від 25 травня 2017 р.)*

Колектив авторів:

С. О. Бойко, О. О. Болдіжар, П. О. Болдіжар, Ф. В. Горленко, Н. Б. Губергріц, О. І. Дронов, С. О. Жаріков, П. Г. Кондратенко, М. В. Конькова, І. І. Кополовець, В. В. Корсак, О. М. Нестеренко, Й. І. Пічкарь, Я. М. Попович, К. Є. Румянцев, В. В. Русин, В. І. Русин, Г. Є. Самойленко, С. С. Сніжко, В. В. Соболєв, О. А. Стукало, С. С. Філіп, С. М. Чобей, І. М. Шевчук, А. Ф. Елін

Рецензенти:

Лауреат Державної премії України, доктор медичних наук, професор **В. А. Сипливий** – завідувач кафедри загальної хірургії № 2 Харківського національного медичного університету.
Доктор медичних наук, професор **Б. О. Матвійчук** – завідувач кафедри хірургії та ендоскопії Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького
Доктор медичних наук, професор **О. Е. Каніковський** – завідувач кафедри хірургії медичного факультету № 2 Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова.

За редакцією професора П. Г. Кондратенка, професора В. І. Русина

Хірургія : у 2-х томах. Т. 2 : підручник / [С. О. Бойко, О. О. Болдіжар, П. О. Болдіжар та ін.] ; за ред.: П. Г. Кондратенка, В. І. Русина. – Вінниця : Нова Книга, 2019. – 704 с.
ISBN 978-966-382-732-2

У підручнику представлено дані про найпоширеніші хірургічні захворювання. Однак першочергову увагу приділено діагностиці та диференційній діагностиці гострої хірургічної патології. Особливістю даного підручника є його побудова за синдромним принципом, що значно більшою мірою відповідає реальній діяльності практичного лікаря. У книзі викладено показання до застосування сучасних методів лабораторної та інструментальної діагностики, а також сучасні тактичні підходи до лікування різних хірургічних захворювань. Висвітлено питання вибору способу та обсягу хірургічного втручання, а також деякі аспекти техніки найчастіше виконуваних операцій. Особливу увагу приділено принципам інтенсивної терапії у невідкладній хірургії. Кращому сприйняттю тексту допомагають численні ілюстрації, а також різні схеми та алгоритми. Переважна більшість ілюстрацій є оригінальними напрацюваннями видавництва.

Зміст підручника відповідає Галузевому стандарту вищої освіти підготовки на другому (магістерському) рівню у галузі знань 22 “Охорона здоров’я” за спеціальністю 222 “Медицина”.

Підручник розрахований на студентів 4, 5, 6 курсів вищих медичних навчальних закладів III–IV рівня акредитації.

УДК 617.0(075.8)

КОЛЕКТИВ АВТОРІВ

- С. О. Бойко** кандидат медичних наук, доцент кафедри хірургічних хвороб Ужгородського національного університету.
- О. О. Болдіжар** заслужений лікар України, лауреат Державної премії України, доктор медичних наук, професор кафедри хірургічних хвороб, декан медичного факультету Ужгородського національного університету.
- П. О. Болдіжар** доктор медичних наук, професор, завідувачка кафедри хірургічних хвороб Ужгородського національного університету.
- Ф. В. Горленко** кандидат медичних наук, доцент кафедри хірургічних хвороб Ужгородського національного університету.
- Н. Б. Губергріц** доктор медичних наук, професор кафедри внутрішньої медицини № 2 Донецького національного медичного університету.
- О. І. Дронов** заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри загальної хірургії № 1 Національного медичного університету ім. О. О. Богомольця.
- С. О. Жаріков** кандидат медичних наук, асистент кафедри хірургії, ендоскопії і реконструктивно-відновної хірургії Донецького національного медичного університету.
- П. Г. Кондратенко** заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України, доктор медичних наук, професор кафедри хірургії, ендоскопії і реконструктивно-відновної хірургії, ректор Донецького національного медичного університету.
- М. В. Конькова** доктор медичних наук, професор, завідувачка кафедри онкології і радіології Донецького національного медичного університету.
- І. І. Кополовець** кандидат медичних наук, старший науковий співробітник кафедри хірургічних хвороб Ужгородського національного університету.
- В. В. Корсак** заслужений лікар України, доктор медичних наук, професор кафедри хірургічних хвороб Ужгородського національного університету.
- О. М. Нестеренко** доктор медичних наук, завідувач кафедри анестезіології та інтенсивної терапії Донецького національного медичного університету.
- Й. І. Пічкач** кандидат медичних наук, доцент кафедри шпитальної терапії Ужгородського національного університету.
- Я. М. Попович** кандидат медичних наук, доцент кафедри хірургічних хвороб Ужгородського національного університету.
- К. Є. Румянцев** доктор медичних наук, професор кафедри хірургічних хвороб Ужгородського національного університету.
- В. В. Русин** доктор медичних наук, доцент кафедри хірургічних хвороб Ужгородського національного університету.
- В. І. Русин** заслужений лікар України, лауреат Державної премії України, доктор медичних наук, професор кафедри хірургічних хвороб Ужгородського національного університету.
- Г. Є. Самойленко** доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри хірургії, ендоскопії і реконструктивно-відновної хірургії Донецького національного медичного університету.

- С.С. Сніжко** кандидат медичних наук, доцент кафедри хірургії № 2 та кардіохірургії Івано-Франківського національного медичного університету.
- В. В. Соболев** кандидат медичних наук, доцент кафедри хірургії і ендоскопії Донецького національного медичного університету.
- О. А. Стукало** кандидат медичних наук, доцент кафедри хірургії, ендоскопії і реконструктивно-відновної хірургії Донецького національного медичного університету.
- С. С. Філіп** доктор медичних наук, професор кафедри хірургічних хвороб Ужгородського національного університету.
- С. М. Чобей** заслужений лікар України, доктор медичних наук, професор кафедри хірургічних хвороб Ужгородського національного університету.
- І. М. Шевчук** заслужений діяч науки і техніки України, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри хірургії № 2 і кардіохірургії Івано-Франківського національного медичного університету.
- А. Ф. Елін** кандидат медичних наук, доцент кафедри хірургії, ендоскопії і реконструктивно-відновної хірургії Донецького національного медичного університету.

ЗМІСТ

ЗМІСТ	5	<i>Паразитарні захворювання легень</i>	116
ПЕРЕДМОВА	8	<i>Медіастиніти</i>	131
ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ	10	<i>Кісти середостіння</i>	140
Розділ 1. Захворювання щитоподібної та паращитоподібних залоз	16	Розділ 4. Травма грудей	144
<i>Захворювання щитоподібної залози</i>	16	<i>Лікувально-діагностичний алгоритм при травмі грудей</i>	144
<i>Анатомія і фізіологія щитоподібної залози</i>	17	<i>Закриті травми (ушкодження) грудей</i>	146
<i>Класифікація захворювань щитоподібної залози</i>	30	<i>Відкриті травми (пошкодження) грудей</i>	154
<i>Хвороба Грейвса – базедова (дифузний токсичний зоб)</i>	31	<i>Лікування травм грудей</i>	158
<i>Токсична аденома щитоподібної залози (хвороба пламмера)</i>	39	<i>Поранення серця і перикарда</i>	163
<i>Багатовузловий токсичний зоб</i>	41	<i>Поранення великих судин грудей</i>	165
<i>Ендемічний зоб</i>	44	<i>Торакоабдомінальні ушкодження</i>	166
<i>Спорадичний зоб</i>	46	<i>Основні принципи лікування в післяопераційному періоді</i>	170
<i>Гострий тиреоїдит</i>	47	Розділ 5. Захворювання стравоходу і діафрагми	171
<i>Аутоімунний тиреоїдит (тиреоїдит хашімото)</i> ..	49	<i>Діагностика дисфагії</i>	171
<i>Фіброзний тиреоїдит (тиреоїдит Ріделя)</i>	50	<i>Особливості клініки та лікування захворювань і пошкоджень стравоходу</i>	176
<i>Нетипові локалізації зоба</i>	50	<i>Особливості клініки і лікування патології діафрагми</i>	185
<i>Ускладнення після операцій на щитоподібній залозі</i>	51	Розділ 6. Біль в ділянці серця	194
<i>Гіпотиреоз</i>	55	<i>Обстеження хворих з хірургічною патологією серця</i>	194
Захворювання паращитоподібних залоз	58	<i>Забезпечення операцій на серці і великих судинах</i>	201
<i>Анатомія і фізіологія паращитоподібних залоз</i> ..	58	Розділ 7. Біль в ділянці серця. Задішка. Захворювання серця	205
<i>Гіперпаратиреоз</i>	59	<i>Ішемічна хвороба серця</i>	207
<i>Гіпопаратиреоз</i>	61	<i>Післяінфарктна аневризма серця</i>	214
Розділ 2. Обстеження хворого з хірургічною патологією органів грудної клітки	64	<i>Інфекційний ендокардит</i>	215
<i>Скарги</i>	64	<i>Перикардит</i>	220
<i>Об'єктивне дослідження</i>	66	<i>Вроджені вади серця</i>	224
<i>Лабораторне обстеження</i>	69	<i>Відкрита артеріальна протока</i>	226
<i>Інструментальні методи дослідження</i>	70	<i>Коарктація аорти</i>	226
Розділ 3. Біль у грудях	80	<i>Дефект міжпередсердної перегородки</i>	228
<i>Захворювання легень, плеври і середостіння</i>	80	<i>Дефект міжшлуночкової перегородки</i>	231
<i>Диференційна діагностика гострих хірургічних захворювань легень, плеври і середостіння</i>	80	<i>Тетрада Фалло</i>	232
<i>Особливості клінічної картини і лікування гострих хірургічних захворювань легень, плеври і середостіння</i>	93	<i>Атрезія тристулкового клапана</i>	234
<i>Гострі гнійно-деструктивні захворювання легень</i>	106	<i>Набуті вади серця</i>	234
		<i>Мітральний стеноз</i>	235
		<i>Недостатність мітрального клапана</i>	237
		<i>Недостатність аортального клапана</i>	241
		<i>Стеноз устя аорти</i>	243

<i>Аневризми грудної аорти</i>	246	<i>Хімічні опіки</i>	440
<i>Розширююча аневризма грудної аорти</i>	249	<i>Променеві опіки</i>	442
<i>Порушення серцевого ритму і провідності</i>	252	<i>Ускладнення опіків</i>	443
Розділ 8. Біль у кінцівках	264	<i>Етапи надання допомоги обпеченим пацієнтам</i>	444
<i>Захворювання артерій і вен кінцівок</i>	264	<i>Загальні принципи лікування опіків</i>	450
<i>Диференційна діагностика гострих і хронічних захворювань артерій і вен кінцівок</i>	264	<i>Основні принципи місцевого консервативного лікування постраждалих від опіків</i>	455
<i>Біль в кінцівці</i>	267	<i>Особливості опіків у дітей</i>	458
<i>Гостра артеріальна непрохідність</i>	270	<i>Особливості надання допомоги при масових ураженнях</i>	459
<i>Гострі венозні тромбози</i>	280	<i>Відмороження</i>	462
<i>Облітеруючі ураження артерій</i>	292	<i>Хірургія ран</i>	464
<i>Хвороба Рейно</i>	307	<i>Місцеве відновне лікування обширних ран</i>	467
<i>Хронічна венозна недостатність</i>	308	<i>Оперативне лікування опіків і відморожень</i>	473
<i>Вроджені судинні дисплазії</i>	324	<i>Особливості вогнепальних і мінно-вибухових поранень</i>	476
<i>Пошкодження кровоносних судин</i>	325		
Розділ 9. Патологія гілок дуги аорти	357	Розділ 11. Лихоманка. Хірургічна інфекція	480
<i>Діагностика патології гілок дуги аорти</i>	358	<i>Загальні ознаки хірургічної інфекції</i>	484
<i>Симптоматичний і асимптомний стеноз сонних артерій</i>	370	<i>Діагностика локальної хірургічної інфекції</i>	489
<i>Облітерація або гемодинамічно значущий стеноз загальної сонної артерії</i>	377	<i>Запальні захворювання м'яких тканин кінцівок і тулуба</i>	492
<i>Патологічна звивистість внутрішньої сонної артерії</i>	377	<i>Гнійні захворювання пальців і кисті</i>	493
<i>Аневризма екстракраніального відділу внутрішньої сонної артерії</i>	379	<i>Гнійні захворювання пальців (панарицій)</i>	494
<i>Синдром підключично-хребтового обкрадання</i>	379	<i>Гнійні захворювання шкіри та підшкірної клітковини</i>	504
<i>Атеросклеротичне ураження плечо-головного стовбура</i>	381	<i>Гнійні захворювання лімфатичних судин та вузлів</i>	514
<i>Атеросклеротичне ураження хребтових артерій</i>	382	<i>Гнійні захворювання залозистих органів</i>	515
<i>Неатеросклеротичні ураження екстракраніальних артерій</i>	383	<i>Гнійні захворювання синовіальних сумок</i>	518
<i>Каротидна хемодектома</i>	383	<i>Анаеробна ранова інфекція</i>	519
<i>Ускладнення, що виникають при хірургічному лікуванні патології гілок дуги аорти</i>	384	<i>Специфічна хірургічна інфекція</i>	527
<i>Ендоваскулярні методи лікування патології гілок дуги аорти</i>	385	<i>Пролежні</i>	539
		<i>Загальні принципи лікування гнійної хірургічної інфекції</i>	541
		<i>Загальні принципи місцевого хірургічного лікування гнійних захворювань</i>	542
Розділ 10. Відкриті пошкодження тканин і їх наслідки. Рани і рановий процес	387	Розділ 12. Ожиріння	544
<i>Класифікація ран</i>	387	<i>Класифікація</i>	547
<i>Патофізіологія ранового процесу</i>	388	<i>Оцінка ступеня ожиріння</i>	547
<i>Типи загоювання ран</i>	397	<i>Діагностика</i>	547
<i>Ранова інфекція</i>	398	<i>Лікування</i>	549
<i>Основні принципи лікування ран</i>	402	Розділ 13. Хірургічний шов	559
<i>Застосування лікувальних мазей</i>	405	<i>Хірургічний шовний матеріал</i>	564
<i>Опіки і відмороження</i>	424	<i>Зшиваюча хірургічна голка</i>	569
<i>Опіки</i>	424	<i>Кишковий шов</i>	571
<i>Термічні опіки</i>	424	<i>Апаратний шов у відкритій і лапароскопічній хірургії</i>	580
<i>Електротравма і електроопіки</i>	439		

Розділ 14. Загальні принципи інтенсивної терапії у невідкладній хірургії.....	585
<i>Загальні принципи оцінки тяжкості стану пацієнта.....</i>	<i>585</i>
<i>Клінічні синдроми при критичних станах у хірургії.....</i>	<i>598</i>
<i>Респіраторна підтримка.....</i>	<i>629</i>
<i>Нутритивна підтримка.....</i>	<i>629</i>
<i>Профілактика утворення стрес-виразок і ерозій слизової оболонки органів травного каналу.....</i>	<i>633</i>

Розділ 15. Антибактеріальна терапія і профілактика.....	634
<i>Періопераційна антибактеріальна профілактика інфекційних ускладнень в хірургії.....</i>	<i>634</i>

Розділ 16. Тромбоемболічні ускладнення в хірургії.....	664
<i>Загальні чинники ризику тромбоемболічних ускладнень.....</i>	<i>665</i>
<i>Профілактика тромбоемболічних ускладнень... ..</i>	<i>667</i>
<i>Клінічна картина тромбоемболії легеневих артерій.....</i>	<i>671</i>
<i>Діагностика тромбоемболії легеневих артерій... ..</i>	<i>671</i>
<i>Лікування тромбоемболії легеневих артерій... ..</i>	<i>674</i>
<i>Вторинна профілактика тромбоемболії легеневих артерій.....</i>	<i>678</i>

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ.....	679
--------------------------------	------------

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ.....	683
------------------------------	------------

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	697
-------------------------------	------------